אוניברסיטת רייכמן
המכון למדיניות נגד טרור (ICT)
בתמיכת קרן חוסידמן

בחירתו של ג'וזף עאון לנשיאות בסימן היחלשותו הפוליטית של ארגון חזבאללה

ד"ר איתן עזאני, דניאל הברפלד ולורנה אטיאס-לבובסקי

ינואר 2025

אודות המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור

המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור (ICT) הינו אחד ממכוני המחקר האקדמיים המובילים בעולם בנושא הלוחמה בטרור. על ידי שימוש בגישה רב תחומית מולטידיסיפלינרית, ICT פועל לייצר שיתופי פעולה בינ"ל במאבק בטרור.

כמכון מחקר עצמאי אשר אף מוציא את מחקריו מן הכח אל הפועל ומפעיל את יכולותיו בעולם המעשה, ICT מתמקד בעולמות הטרור, לוחמה בטרור, בטחון לאומי והגנת המולדת,, חולשות וחשיפה לאיומים, הערכות מצב וסיכון, ניתוחי מודיעין ומדיניות בטחון.

ICT משמש כצומת ופורום בינלאומיים מרכזיים למקבלי החלטות וחוקרים אקדמיים וככזה ICT נשען, בין היתר, בקורסים המועברים על ידיו, מחקריו, פרסומיו והפרוייקטים המבוצעים על ידיו, על נסיונם המקיף, מומחיותם הייחודית ומערכת הקשרים הבינלאומית הענפה של האנשים והארגונים הנזכרים לעיל בעולמות הטרור והלוחמה בטרור.

בנוסף לפרסום מחקרים, דוחות מצב, ופרסומים אקדמיים בתפוצה עולמית, ICT משמש בית למספר סמינרים, סדנאות וכנסים בינלאומיים אשר מטרתם ללמד ולייצר פלטפורמה לדיון וחילופי מידע והשקפות בנושאי בטחון אזורי וגלובלי, הגנה ומדיניות ציבורית כמו גם הצעות אופרטיביות למדיניות ציבורית משופרת בנושאים האמורים.

רשיונות והפצה

פרסומי ICT מוצאים לאור בפורמט פתוח ומופצים תחת Creative Commons Attribution-Noncommercial-NoDerivatives 4.0 International Public License המתיר שימוש חוזר, הפצה והעתקה שאינם מסחריים בכל מדיה שהיא, ובלבד שהתוכן המקורי צוטט כראוי ולא עבר שינוי, המרה, או שימש כרובד במוצר אחר או פרסום אחר.

דו"ח ICT
ינואר 2025
ict.org.il

אוניברסיטת רייכמן
המכון למדיניות נגד טרור (ICT)
בתמיכת קרן חוסידמן

אוניברסיטת רייכמן
המכון למדיניות נגד טרור (ICT)
בתמיכת קרן חוסידמן

המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור (2025)
ict.org.il

בחירתו של ג'וזף עאון לנשיאות בסימן היחלשותו הפוליטית של ארגון חזבאללה

ד"ר איתן עזאני, דניאל הברפלד ולורנה אטיאס-לבובסקי

סיכום

מאמר זה עוסק בבחירתו של ג'וזף עאון לנשיאות לבנון בינואר 2025, על רקע המשבר הפוליטי והכלכלי החמור במדינה. בחירתו של עאון, לאחר 12 ניסיונות כושלים, הושגה כפשרה בין סיעות הפרלמנט, כולל חזבאללה ואמל, חרף התנגדותן הראשונית. מהלך זה מסמן שינוי משמעותי במערכת הפוליטית בלבנון שהושפעה בשנים האחרונות באופן ניכר מחזבאללה ומהמעורבות האיראנית. המאמר מדגיש את האתגרים שעומדים בפני עאון כנשיא, בהם הקמת ממשלה יציבה, שיקום הכלכלה הלבנונית, חיזוק ריבונות צבא לבנון ומונופול הצבא על הנשק לצד יישום החלטת מועצת הביטחון 1071 והפיכת הפסקת האש עם ישראל לקבוע. בנוסף, המאמר מציג את מאמצי חזבאללה לשמר את השפעתו באמצעות נרטיב "ההתנגדות" נגד ישראל, אך מדגיש את מגבלותיו לנוכח ירידת כוחו וחולשתו בזירה הפוליטית. מצב זה עשוי להוביל לשינויים במאזן הכוחות בלבנון ובאזור כולו, תוך מתן הזדמנות לחיזוק יציבותה וריבונותה של לבנון.

מילות מפתח: חזבאללה; לבנון; עאון; משבר פוליטי; בחירות

התקבל: 20 לינואר 2025

בעשור האחרון, לבנון חוותה משברים פוליטיים וכלכליים חסרי תקדים, אשר שיאם בחוסר יכולת להגיע להסכמה על זהות נשיא המדינה לאחר פרישתו באוקטובר 2022 של מישל עאון (Michel Aoun). במשך למעלה משנתיים, מתום כהונתו שנמשכה כשש שנים, התנהלה לבנון ללא נשיא מכהן וללא ממשלה יציבה. ממשלת המעבר של נג'יב מיקאתי (Najib Mikati) התקשתה לספק מענה לאתגרים שעמדו בפניה והמשבר הפוליטי החריף את המצב הכלכלי החמור. לבנון מתמודדת עם ירידה משמעותית בערך המטבע, קריסת שירותים בסיסיים ומלחמה עם ישראל. חוסר היציבות השפיע על כל תחומי החיים בלבנון והוביל ללחץ גובר גם מצד הקהילה הבינלאומית למציאת פתרון פוליטי שיבטיח יציבות ויאפשר שיקום.

המהלך יצא לדרכו באופן סופי בעקבות חתימת הסכם הפסקת האש בין ישראל ללבנון בנובמבר 2024. יממה לאחר כניסת הפסקת האש לתוקף, הכריז יושב ראש הפרלמנט הלבנוני, נביה ברי (Nabih Berri), המשמש גם כראש תנועת אמל השיעית, כי הבחירות לנשיאות ייערכו בחודש ינואר 2025.

בחירתו של ג'וזף עאון

לאחר משא ומתן ממושך בין הסיעות בפרלמנט הלבנוני, והעדר יכולת להגיע להסכמה ב-12 ניסיונות קודמים לבחור נשיא, נבחר ג'וזף עאון (Joseph Aoun), מפקד צבא לבנון מאז 2017, לכהן כנשיא המדינה. הבחירה בעאון הושגה כמוצא של פשרה בין סיעות הפרלמנט, כולל סיעות אמל וחזבאללה,

אשר בתחילה התנגדו למועמדותו. אלו קידמו את בחירתו של סולימאן פרנג'ייה שפרש בשהבין שלא יזכה.

בסבב ההצבעה הראשון בפרלמנט זכה עאון ל-71 קולות מתוך 128 חברי הפרלמנט - פחות מהרוב המיוחס הנדרש של 86 קולות. לאחר סבב זה, דווח כי עאון קיים פגישות, בין היתר, עם נציגי סיעות אמל וחזבאללה, שלאחריהן החליטו לתמוך במועמדותו, חרף ההתנגדות הראשונית. בסבב ההצבעה השני, שבו נדרש רוב פשוט של 65 קולות, נבחר עאון ברוב של 99 קולות, מה שהצביע על שינוי בעמדות חלק מהסיעות והדגיש את התמיכה הרחבה שזכה לה לקראת כניסתו לתפקיד.

מקורות השייכים ל"ציר ההתנגדות" בלבנון טוענים כי ממשל ביידן, בשיתוף פעולה עם הצוות של הנשיא הנבחר דונלד טראמפ, פעלו בתיאום הדוק עם ערב הסעודית וקטאר במטרה להבטיח את בחירתו של הגנרל ג'וזף עאון לנשיא לבנון.[1] ביקורת נמתחה על מה שנתפס כניסיון לקדם את הציר הסוני על חשבון הציר השיעי, במקביל לשינויים הפוליטיים בסוריה. יזכר כי לאחר שנים של שליטה עלווית בסוריה (המזוהה עם ציר ההתנגדות השיעי), הסונים תפסו את השלטון, מה שהוגדר על ידי מקורות אלו כחלק ממגמה אזורית רחבה יותר להחלשת ההשפעה השיעית-איראנית במזרח התיכון.

פוסטר מבית ערוץ התקשורת "אל-מיאדין", המזוהה עם חזבאללה, נושא את הכותרת: "ארה"ב וערב הסעודית קידמו את בחירת הנשיא עאון"[2]

טרם בחירתו של עאון, התמקדה הרטוריקה של חזבאללה ואמל בקידום מועמדים המייצגים את האינטרסים שלהם ובניסיון לטרפד מועמדים הנתפסים כמתנגדים לארגון. יו"ר סיעת חזבאללה בפרלמנט, מחמד רעד, הדגיש כי "אנו מגיניו האמיתיים של העם, ונישאר נאמנים לארצנו ולעמנו". כמו כן, רעד הסביר את אי-התמיכה של סיעת הארגון בעאון בסיבוב הראשון ואמר כי "זהו מסר ולפיו אנו מגנים על ההסכמה הלאומית במדינה".[3] לאחר הבחירה בעאון, השיח קיבל גוון שונה, תוך הדגשת תמיכתם בנשיא כמייצג אינטרסים רחבים יותר בלבנון, גם אם לעיתים הדבר שימש כטקטיקה פוליטית.

חשוב לציין כי חזבאללה פעל לטרפד את הבחירה בנשיאים בעבר, וזאת כחלק ממאבק לשמר את מעמדו ולקדם מועמדים שמבטיחים את השפעתו במדינה. יחד עם זאת, בבחירות האחרונות, חזבאללה

1 Al Mayadeen English. Telegram. Retrieved January 11, 2025, from https://t.me/almayadeenenglish/8441

2 Al Mayadeen English. Telegram. Retrieved January 11, 2025, from https://t.me/almayadeenenglish/8441

3 Al-Nashra. (2025). Raad: "We wanted to send a message during the delay of our vote for the president." Al-Nashra. Retrieved from https://www.elnashra.com/news/show/1705588/رعد-أبدى-الخيار-لرئيس-برلمان-لتصويت-لرئاسة

הגיע מעמדה מוחלשת. גורמים פנימיים בלבנון, שזיהו את מצבו המוחלש, ניצבו לצד מתנגדיו ופעלו לצמצום יכולתו להשפיע על התהליך באופן מוחלט.

תגובות לבחירתו של ג'וזף עאון

הבחירה בג'וזף עאון לנשיא לבנון נתפסת כמהלך המצביע על שינוי משמעותי במערכת הפוליטית בלבנון אשר הושפעה בשנים האחרונות באופן ניכר מחזבאללה ומהמעורבות האיראנית. עם בחירתו, ערב הסעודית ומדינות המפרץ הביעו תמיכה פומבית במהלך, לצד קריאות להעמקת שיתוף הפעולה בין לבנון לשכנותיה במפרץ. במקביל, באיחוד האמירויות הודיעו על חידוש מלא של פעילות השגרירות בביירות, צעד המעיד על רצון לשיפור היחסים הדיפלומטיים.

גם איראן, ככל הנראה מתוך רצון להמשיך להיות אפקטיבית בהשפעתה על לבנון, הגיבה בחיוב על בחירתו של עאון, אותה הציגה כהישג של הסכמה לאומית בלבנון. נשיא איראן, מסעוד פז'קיאן (Masoud Pezeshkian), בירך את מקבילו הלבנוני, וגינה את מעורבותם של כוחות זרים בלבנון, תוך שהוא מדגיש את מחויבותה של איראן לתמיכה בלבנון יציבה ועצמאית. שר החוץ האיראני, עבאס אראחצ'י (Abbas Araghchi), פרסם הודעה רשמית בחשבון X שלו, בה הדגיש: "איראן תומכת בלבנון יציבה, בטוחה ועצמאית, בית לכל הלבנונים וללא השפעות זרות או איומים."[4]

בנוסף, הנשיא עאון קיבל שיחת ברכה מאחמד אל-שראע (הידוע גם בשמו אבו מוחמד אל-ג'ולאני), מנהיג הממשל החדש בסוריה. אל-שראע הדגיש את חשיבות יחסי האחווה ההיסטוריים המאחדים את העם הסורי והלבנוני והביע תקווה לשיתוף פעולה הדוק בין שתי המדינות בעתיד.

מימין: שגריר איראן בלבנון מברך את הנשיא הלבנוני החדש[5]; משמאל: סיכום שיחת הטלפון בין נשיא סוריה החדש לנשיא לבנון הנבחר[6]

4 Alahed News. Araghchi: Iran Backs Stable, Independent Lebanon Free from Foreign Occupation. Retrieved January 12, 2025, from https://english.alahednews.com.lb/78428/391

5 Press TV. Telegram. Retrieved January 12, 2025, from https://t.me/presstv/125227

6 Al-Mwali News. Telegram. Retrieved January 12, 2025, from https://t.me/almwalinews/15745

האתגרים המרכזיים העומדים בפני הנשיא החדש

הקמת ממשלה בלבנון, חיזוק מוסדות השלטון ושיקום כלכלי

אחד האתגרים הדחופים שיעמדו בפני הנשיא ג'וזף עאון הוא הקמת ממשלה מתפקדת שתוכל להניע רפורמות ולספק מענה למשבר הכלכלי החמור שבו נתונה לבנון. המשימה הופכת למורכבת במיוחד בשל הצורך בשיתוף פעולה בין סיעות פוליטיות בעלות אינטרסים מנוגדים. "אני מקווה להקים ממשלה בהקדם האפשרי כדי להעלות את הדברים על המסלול הנכון ולהתחיל לבנות גשרים של אמון עם העולם", אמר עאון עם בחירתו בינואר 2025.

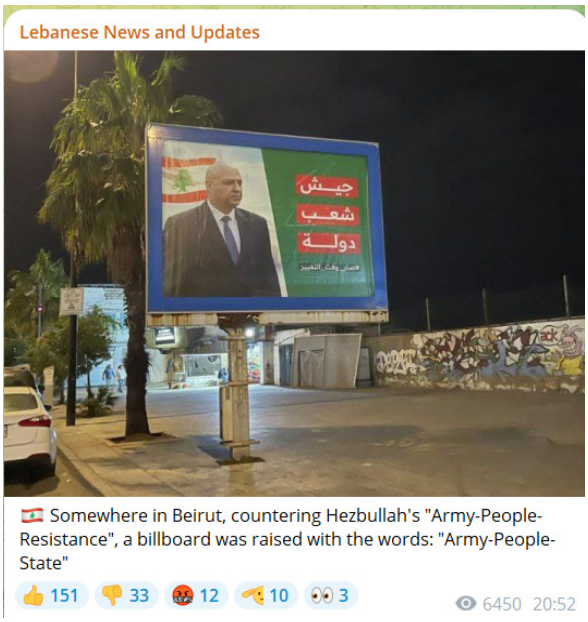
ימים ספורים בלבד לאחר כניסתו לתפקיד, התברר לעאון גודל האתגר במהלך התייעצויות לבחירת ראש ממשלה. הציר השיעי, ששואף לשמר את השפעתו בזירה הפוליטית, פעל להשארתו של נג'יב מיקאתי, המכהן כראש ממשלת המעבר, בתפקיד קבוע. למרות מאמציהם, חולשתם הפוליטית בפרלמנט הגבילה את יכולתם למנוע את מינויו של נואף סלאם (Nawaf Salam), המועמד המועדף על הנשיא עאון.

סלאם, גם הוא דמות מוכרת ומוערכת על-ידי הקהילה הבינלאומית, בין היתר בעקבות תפקידו כנשיא בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ), שגריר לבנון באו"ם לשעבר ועוד. סלאם זכה לתמיכה של למעלה מ-80 הצבעות מתוך 128 חברי פרלמנט, על אף התנגדות נציגי חזבאללה שנמנעו מהצבעה. מהלך זה משקף את מצבו המוחלש של חזבאללה אשר במשך שנים שלט משמעותית בתהליכי קבלת החלטות פוליטיות בלבנון.

מונופול הצבא על הנשק ויחסים עם חזבאללה

עאון הביע מחויבות ברורה לכך שצבא לבנון יחזיק במונופול על השימוש בנשק במדינה - עמדה שמציבה אותו בעימות אפשרי (מיידי או עתידי) עם חזבאללה. "זכותה הבלעדית של לבנון להחזיק מונופול על הנשק. צבא לבנון הוא המוסד שעל כתפיו בנויה האומה", הצהיר הנשיא, בדגש על ריבונות המדינה ואחדות מוסדותיה. עמדה זו קיבלה ביטוי סמלי וברור בשלט חוצות עם תמונתו של עאון בביירות, שנשא את הכותרת 'צבא-עם-מדינה' - בניגוד לסיסמת חזבאללה: 'צבא-עם-התנגדות'.[7] תומכי חזבאללה ברשתות החברתיות התייחסו לשלט בביקורת והדגישו כי שלט מסוג זה לא היה נותר זמן רב באזורים הנתונים לשליטה שיעית.

7 Lebanese News and Updates Telegram Channel. Retrieved January 14, 2025, from https://t.me/LebUpdate/49807

שלט חדש של עאון תחת הכותרת - צבא-עם-מדינה בביירות

יישום החלטת מועצת הביטחון 1701 והפיכת הפסקת האש עם ישראל לקבועה

עאון הציב בראש סדר העדיפויות גם את יישום החלטת מועצת הביטחון 1701, הקוראת לפירוק המיליציות החמושות ולהבטחת שליטה ממשלתית מלאה בדרום לבנון. החלטה זו, שהתקבלה בעקבות מלחמת לבנון השנייה (2006), לא מומשה באופן מלא עד היום. בהקשר זה, עאון צפוי לעמוד בלחץ בינלאומי הולך וגובר להפוך את הפסקת האש עם ישראל להסכם קבע, צעד שיכול לחזק את היציבות האזורית ולבסס את מעמדה של לבנון כמדינה ריבונית ומאוחדת.

יותר מכל, הנשיא עאון, הממשלה החדשה וצבא לבנון יידרשו להתמודד עם אתגר שיקום דרום לבנון, תוך חיזוק יכולת המשילות שלהם באזורים הנמצאים תחת שליטה שיעית, קרי, בשליטת חזבאללה ואמל. תמיכה בינלאומית בממשלה זו ובלבנון בכלל תתאפשר רק אם ייראו תהליכי שינוי מעמיקים ומשמעותיים בתחומים אלו.

משמעויות עבור ארגון חזבאללה

בחירתו של ג'וזף עאון לנשיא לבנון טומנת בחובה משמעויות מורכבות עבור חזבאללה, הן בטווח המיידי והן בהקשר הרחב יותר בבחינת מאזן הכוחות הפוליטי והביטחוני בלבנון, כמו גם בזירה האזורית.

חזבאללה ממשיך להיות שחקן משפיע בזירה הפוליטית בלבנון, על אף היחלשותו היחסית בבחירות האחרונות. תמיכתו במועמדותו של עאון, שהוגדרה כפשרה פוליטית, נבעה מההכרה כי המשך המשבר הפוליטי המתמשך עלול לערער את מעמדו של הארגון במדינה. עאון נחשב למועמד שאינו עוין את חזבאללה, אך גם אינו מזוהה עמו באופן מובהק. בכירים המזוהים עם חזבאללה הדגישו כי בחירתו של עאון מהווה הזדמנות לשמר את היציבות במדינה, לצד הבטחת המשך ההתנגדות מול ישראל. כך למשל, חברי פרלמנט מטעם הארגון, כדוגמת חסן עלי אזדין (Hassan Ali Ezzeddine), הדגישו כי "האויב ממשיך בתוקפנותו ובהפרת הסכם הפסקת האש... תוקפנות זו מגיעה בעיתוי של הבנה לאומית שסללה את הדרך למוסדות החוקתיים עם בחירתו של הגנרל עאון לנשיא הרפובליקה, כדי להתחיל את הרפורמה, הבנייה וההגנה."[8] התבטאות זו ואחרות נועדו לחזק את תדמית חזבאללה כשחקן פוליטי לגיטימי הפועל במסגרת הדמוקרטיה הלבנונית.

8 Hezbollah Telegram Channel. Post 47905. Retrieved January 12, 2025, from https://t.me/hezbulla/47905

חזבאללה הצליח לאורך השנים לשלב בין פעילותו כארגון טרור לבין תפקודו כמפלגה פוליטית לגיטימית במערכת הלבנונית. מאז כניסתו לפרלמנט בשנת 1992, ובהמשך לממשלה בשנת 2005, העמיק הארגון את השפעתו הפוליטית, תוך שהוא נוקט במדיניות "הליכה על הסף" - מצד אחד, פעילות צבאית/טרוריסטית חוץ-ממסדית (הן בלבנון והן מחוצה לה), ומצד שני, השתלבות במוסדות המדינה הלבנונית.

למרות הצהרותיו של עאון בדבר ביסוס שליטת הצבא הלבנוני, ניתן להעריך כי חזבאללה אינו צפוי לאבד את מעמדו הצבאי בטווח הקצר. יחד עם זאת, אם עאון יפעל לקידום יוזמות לפירוק המיליציות או לצמצום השפעת חזבאללה, הארגון עשוי להתמודד עם לחצים פנימיים וחיצוניים אשר עלולים לערער את מעמדו ובמקביל את היציבות בלבנון.

בעוד הממשל החדש מתארגן, חזבאללה ממשיך למקד את מאמציו בהצגת טענות נגד ישראל על הפרות הסכם הפסקת האש. באמצעות התמקדות בנרטיב ההתנגדות, הארגון מבקש לשמר את תמיכת העדה השיעית, להצדיק את המשך חימושו ולבסס את מעמדו כגורם בלתי נפרד מהביטחון הלאומי של לבנון.

הלכה למעשה, ארגון חזבאללה מנהל קמפיין ברשתות החברתיות ובערוצי המדיה שלו המתמקד בהדגשת הפרות לכאורה של ישראל במסגרת תקיפותיה בלבנון וממשיך להדגיש את חשיבות ההתנגדות. כך למשל, מזכ"ל חזבאללה, נעים קאסם, טען במהלך נאום שנשא לציון חמש שנים למותם של מפקד כוח קדס לשעבר, קאסם סלימאני, ויו"ר הגיוס העממי לשעבר, אבו מהדי אלמהנדס (4, בינואר, 2025), כי "בעבר, האויב הצליח להגיע לביירות תוך ימים ספורים, אך בתוקפנותו האחרונה הוא לא הצליח להתקדם יותר ממאות מטרים מעבר לגבול... זאת בזכות איתנותה של ההתנגדות בעימות...ההתנגדות תימשך, שכן בחרנו בדרך זו כדי לשחרר את ארצנו ולתמוך בפלסטין... וכי הנהגת ההתנגדות היא המחליטה את עיתוי ההתנגדות, את אופייה ושיטתה, וכן את נשקה".[9]

חזבאללה צפוי להמשיך לקדם באופן בולט את נרטיב "ההתנגדות" נגד ישראל כדרך לשימור לגיטימציה בקרב הציבור השיעי בלבנון ובאזור, ולשימוש עתידי אפשרי בנשקו כנגד ישראל. הטענות החוזרות על הפרות ישראליות של הפסקת האש יסייעו לו לשמר את תדמיתו כ"מגן לבנון". ייתכן שהארגון ינצל את המצב כדי להפעיל לחץ על הנשיא עאון להימנע ממהלכים שיש בהם כדי לפגוע בכוחו הצבאי.

כהונתו של עאון תהווה מבחן משמעותי ליחסי הכוחות הפוליטיים והביטחוניים בלבנון. במהלכה תבחן יכולתו של חזבאללה להסתגל לשינויים ואת יכולת הממשל החדש לעמוד בלחצים ולממש את חזונו של עאון ללבנון עצמאית, יציבה ומאוחדת.

אם חזבאללה ימשיך לאבד מכוחו הפוליטי, תיפגע גם נגישותו לתקציבים, דבר שעשוי להוביל לפגיעה משמעותית במקורות המימון של הארגון. הצמצום במשאבים הכספיים ישפיע עליו גם בזירות המרכזיות של פעילותו - התמיכה מצד המערכת האיראנית, הפשיעה הבינלאומית, ומקורות הכנסה נוספים כמו נכסים כלכליים. זאת, עוד לפני שנלקחה בחשבון ההשקעה המשמעותית הנדרשת לשיקום הכפרים השיעיים, המחייבת הזרמת כספים בהיקף נרחב.

במקביל, חזבאללה צפוי להעמיק את שיתוף הפעולה עם איראן ובסבירות נמוכה יותר עם סוריה במטרה לבסס את מעמדו בזירה האזורית. הסיוע מאיראן, הן במישור הכספי והן באספקת נשק, ימשיך להיות חיוני לטובת שימור ושיקום כוחו הצבאי והפוליטי. אם כי המצב החדש שנוצר יקשה מאד על הארגון ואיראן להשתקם בטווח הנראה לעין. כמו כן, חזבאללה עשוי למלא תפקיד מרכזי בתיאום בין גורמים פרו-איראניים באזור, במטרה לבלום יוזמות שיפגעו באינטרסים של ציר ההתנגדות.

הזמן יגלה אם חזבאללה עדיין מחזיק בעמדת שליטה במערכת הציבורית או שמא מתנגדיו הצליחו לערער את אחיזתו. השאלה המרכזית היא עד כמה יצליח הארגון להתאושש מהמכה הפוליטית והצבאית שספג בתקופה האחרונה, ובפרט כיצד יתמודד הציר השיעי כולו עם חולשתו האזורית, ששיאה התבטא בנפילת משטר אסד בסוריה.

9 Telegram: Al-Nour Radio. (2025).. Retrieved from https://t.me/alnourradio/280757